

НРАВСТВЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА АГРАРНОГО ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Р.В.Сопивник

Аннотация. В данной статье показано, что в условиях современного динамического развития науки, техники и культурных трансформаций значительно изменились требования к личности педагога, его морально-этических качеств и профессионального мастерства. Подчеркивается, что от педагогической культуры преподавателя, его нравственных взглядов, убеждений, способностей и любви к своей профессии зависит формирование личностных и профессиональных качеств студентов. Отмечается, что личность педагога должна стать образцом для подражания студенту, эталоном отношения к избранному делу, верного служения нравственным идеалам. Педагог-наставник при подготовке будущего специалиста обязан сосредоточивать внимание на достижении триединой цели. Наряду с обучением, развитием, необходимо обеспечивать формирование ценностного мировоззрения молодежи, их экологической культуры.

Ключевые слова: нравственный идеал, воспитание, духовность, нравственные нормы, личность, метод примера.

MORAL AND ETHICAL GUIDELINES FOR THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE PEDAGOGUE OF AGRARIAN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENT

R.V. Sopivnyk

Abstract. In this article it is shown that in the conditions of modern dynamic development of science, technology and cultural transformations the requirements for the personality of the pedagogue, his moral and ethical qualities and professional skills had changed significantly. The formation of personal and professional qualities of students depends on teacher's pedagogical culture, his moral attitudes, beliefs, abilities and love for his profession had been emphasized. It is noted that the personality of the pedagogue should become an example for imitating the student, a standard of attitude to the chosen case, faithful service to moral ideals. The pedagogue-tutor should focus on the achievement of the triune goal in the preparation of the future specialist. Along with the education, the pedagogue should ensure the formation of a value-oriented outlook of youth, their ecological culture.

Key words: moral ideal, education, spirituality, ethical norms, personality, method of an example.

УДК 37.013.42:37.091.212.3(1-22)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ПІДЛІТКАМИ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

І. В. СОПІВНИК, доктор педагогічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: irvisop@meta.ua

О.С.ФЕЩУК, магістрант гуманітарно-педагогічного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: fsat_28@ukr.net

Анотація. У статті розкрито особливості соціально-педагогічної роботи із обдарованою молоддю, яка проживає у сільській місцевості, зокрема: діагностика обдарованості; робота з батьками; створення бази даних обдарованих дітей із сільської місцевості; застосування інформаційних технологій; методичне забезпечення та інформаційна підтримка педагогічного колективу загальноосвітніх навчальних закладів, клубів за інтересами, які займаються із обдарованими дітьми; вмотивовування дітей до саморозвитку, високих досягнень. Подано результати діагностики видів обдарованості в учнів школи, що розташована у сільській місцевості.

© І. В. Сопівник, О.С.Фещук, 2017

Ключові слова: обдарованість, обдаровані діти, молодь, сільська молодь, діагностика обдарованості, види обдарованості.

Актуальність (Introduction). Актуальність соціально-педагогічної роботи із обдарованими дітьми в сільській місцевості не викликає сумніву, оскільки: по-перше, це відповідає потребам сучасного українського суспільства – у вихованні талановитої молоді, здатної до розбудови країни в умовах системних криз і нестабільності; по-друге, існуюча нормативно-правова база зобов'язує педагогічну громадськість створювати умови для всебічного, гармонійного розвитку дітей і молоді та організацію роботи з обдарованими дітьми, зокрема це: Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Указ президента України № 927/2010 «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді», Наказ МОН України від 27.08.2013 №1236 «Про затвердження Положення про Банк інтелектуальних досягнень дітей та Положення про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей» та ін.; по-третє, сільська молодь має нерівні можливості, у порівнянні із вихідцями з міста, щодо власного розвитку, а тому потребує особливої уваги та підтримки; по-четверте, сільська молодь має значний особистісний потенціал для розвитку своїх задатків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури свідчить, що різні аспекти розвитку обдарованості висвітлювали у своїх працях ряд науковців, зокрема О. Антонова, Ю. Бабаєва, Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Л. Виготський, О. Кульчицька, Н. Лейтес, О. Михайленко, В. Моляко, О. Музика, О. Разукова, С. Рубінштейн, В. Чудновський, Є. Циганкова та ін.

Мета (Purpose) статі полягає в обґрунтуванні особливостей соціально-педагогічної роботи із обдарованими дітьми у сільській місцевості.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз науково-педагогічної літератури щодо роботи з обдарованими дітьми, контент-аналіз нормативно-правової бази, узагальнення передового педагогічного досвіду роботи з обдарованими дітьми, анкетування – з метою діагностики переважаючих видів обдарованості дітей із сільської місцевості, узагальнення – з метою обґрунтування особливостей роботи соціального педагога з обдарованими дітьми, що проживають у сільській місцевості.

Результати (Results). У роботі, під поняттям обдаровані діти, вслід за С. Гончаренком, будемо розуміти дітей, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності. Обдарованість у дослідженні розуміється як «індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності» [1, с. 235].

Аналіз науково-педагогічної, психологічної, соціологічної літератури свідчить, що на сьогодні існують значні напрацювання вчених щодо роботи із обдарованими дітьми. Варто відзначити, що в Україні існують цілі інститути, котрі займаються проблемами обдарованості (наприклад, Інститут обдарованої дитини НАПН України), виходять періодичні видання (наприклад «Обдарована дитина», «Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика», «Освіта та розвиток обдарованої особистості» та ін.), реалізується безліч програм та проектів. Проте, необхідно відзначити, що проблема соціально-педагогічного супроводу дітей і підлітків із сільської місцевості не знаходить належного місця в наукових розробках та в процесі практичної реалізації.

На наше переконання, в умовах сьогодення необхідно особливу увагу звернути на сільську молодь, яка «є тим головним людським ресурсом, який забезпечуватиме розвиток агропромислового комплексу в майбутньому, тому саме на цій категорії населення лежить надзвичайно відповідальна місія. Саме їй належить, відповідно до світових і європейських стандартів, організувати і налагоджувати виробництво, переробку, зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції» [2, с. 5] в умовах глобальної екологічної та продовольчої кризи. Вирішити такі важливі задачі у найближчому майбутньому зможуть тільки фахівці із непересічним розумом, розвинутими творчими здібностями, здатні управляти та приймати нестандартні рішення. Такими фахівцями повинні стати сучасна обдарована молодь із сільської місцевості.

Ще одним важливим аргументом на користь того, що необхідно звертати особливу увагу на розвиток обдарованості у сільської молоді є те, що дана категорія населення має значний особистісний потенціал. У свій час, французький письменник – Оноре де Бальзак відзначав: «генії народжуються у провінції, а помирають у столиці». Якщо проаналізувати геніїв людства, то дійсно більшість геніальних людей походять із невеликих провінційних містечок або сіл. Так, наприклад: Імхотеп (якого вважають одним із перших геніїв людської цивілізації, який запропонував будівництво пірамід та першим спроектував і спорудив кам'яний храмовий комплекс усипальниці фараона, його геній проявився і в інших галузях, зокрема науці, літературі, медицині) був родом з села Гебелейн, на південь від стародавніх Фів; Леонардо да Вінчі (італійський учений, дослідник, винахідник і художник, архітектор, анатоміст, інженер) народився в селищі Анкіано поблизу Вінчі; хорватський геній – Ніколо Тесла народився в селі Сміляни, провінції Ліка; Тарас Шевченко – народився у селі Моренці; Іван Франко – народився у селі Нагуєвичах; Іван Пулюй – народився у селищі міського типу – Гримайлів; Микола Амосов – народився у селі Вільхове Вологодської губернії в звичайній сільській родині та ін.

Якщо поглянути сучасну статистику, вона свідчить не на користь молоді із сільської місцевості. Так, наприклад, у I етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів Малої академії наук України у 2014 році взяли участь 35 тис. школярів, з яких близько 8,5 тис. – учні сільських шкіл. У II етапі – близько 20 тис. школярів, з яких 3,5 тис. учнів представляли сільську місцевість. Переможцями даного конкурсу в своїй більшості є учні міських шкіл. Результати зовнішнього незалежного оцінювання теж свідчать про те, що значно вищі бали за усіма навчальними дисциплінами у випускників міських шкіл. При цьому, за результатами опитування, випускники сільських шкіл удвічі рідше користуються послугами репетиторів та відвідують підготовчі курси. Середній бал з усіх предметів ЗНО 2016 року в проміжку 180-200 отримали 12,6% випускників міських ЗНЗ, в той час, як цей показник у селах становив лише 3,5%.

Зазначені статистичні дані обумовили необхідність діагностики обдарованості підлітків у сільській місцевості. З цією метою нами було проведено відповідне дослідження у Кагарлицькій ЗОШ I-III ступенів №2 ім.В.П. Дашенка Київської області. У дослідженні взяли участь учні шостих класів – 52 особи. Для діагностики застосовано анкетне опитування та експертну оцінку.

Діагностика дала можливість визначити обдарованість підлітків у цілому та за її видами (див Табл.1).

Таблиця 1

Результати діагностики видів обдарованості серед учнів

№	Вид обдарованості	Показники
1.	Загально-інтелектуальні здібності	6
2.	Академічні здібності	6
3.	Творчі здібності	8
4.	Лідерські якості	5
5.	Мистецькі нахили	7
6.	Спортивні здібності	8
7.	Духовний потенціал	5
8.	Особливість не проявилась	7

Результати дослідження видів обдарованості в 6-А класі подані на рисунку 1 свідчать, що домінатними видами обдарованості учнів у класі: академічна, мистецька та духовна обдарованість. Найбільш яскраво якості проявились у учнів 4, 7, 11, 13, 15, 20, 21, 24 та не проявилась в учнів 3; 5; 9. Серед усіх видів обдарованості в учнів 6-А класу найбільш притаманною є мистецька обдарованість. Найменше зустрічається серед учнів даного класу лідерська обдарованість. Дані результати свідчать, що при соціально-педагогічному супроводу учнів 6-А класу необхідно концентрувати увагу на розвиток лідерських якостей учнів, а також розвивати уже наявні задатки.

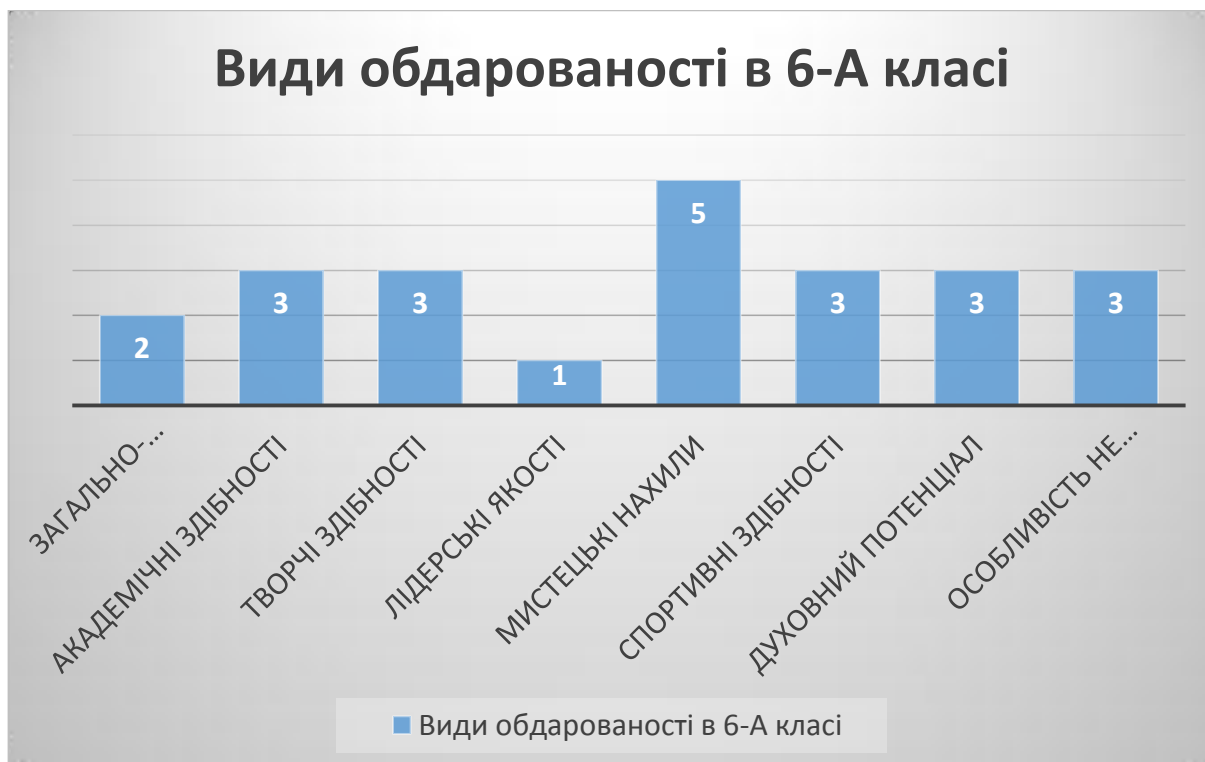

Рис 1. Види обдарованості учнів 6-А класу.

Результати дослідження видів обдарованості в 6-Б класі подані на рисунку 2 свідчать, що домінантними видами обдарованості класі є: творча, спортивна, та загальна обдарованість.

Середній коефіцієнт по рівню обдарованості відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Середній коефіцієнт рівня обдарованості серед учнів 6-А класу

№	Вид обдарованості	Середній коефіцієнт
1.	Загально-інтелектуальні здібності	3,6
2.	Академічні здібності	4,0
3.	Творчі здібності	4,3
4.	Лідерські якості	4,0
5.	Мистецькі нахили	4,3
6.	Спортивні здібності	4,6
7.	Духовний потенціал	4,3

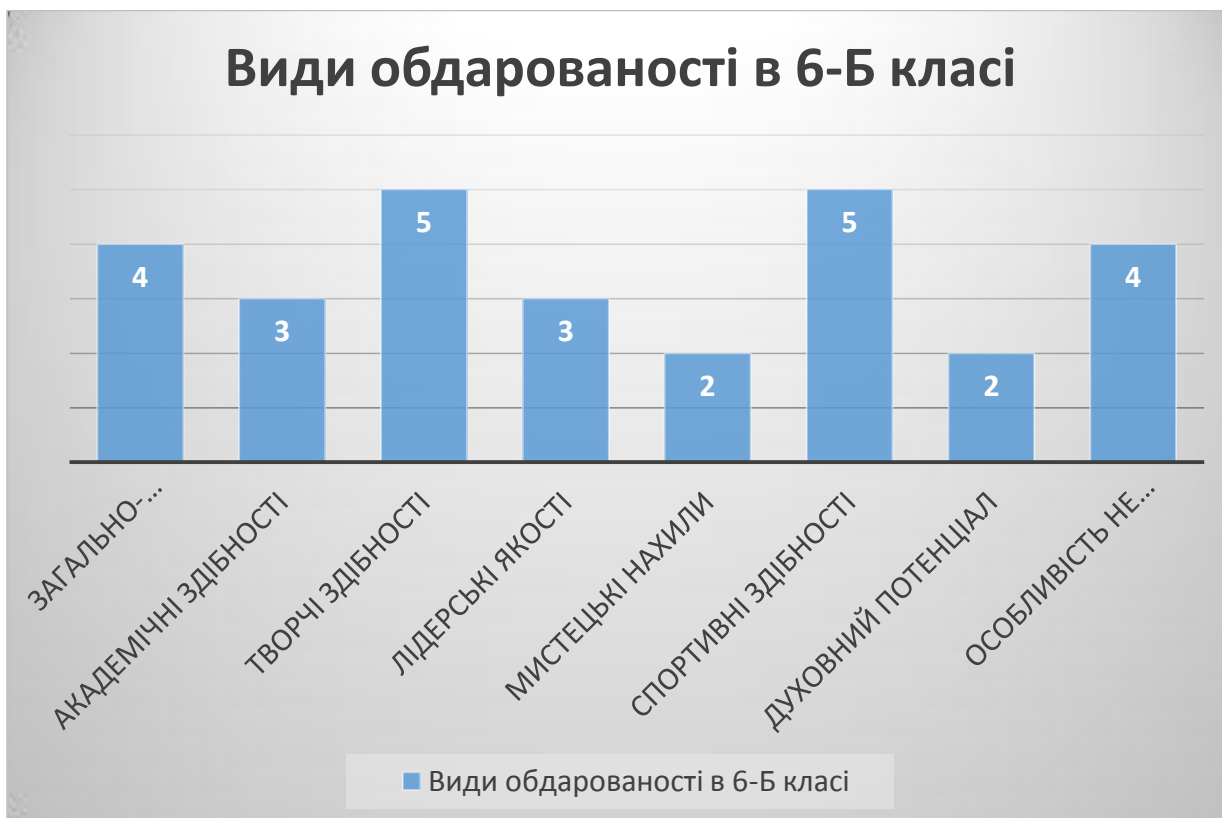

Рис 2. Види обдарованості учнів 6-Б класу

Середній коефіцієнт рівня серед учнів 6-Б класу поданий в таблиці 3.

Таблиця 3

Середній коефіцієнт рівня обдарованості серед учнів 6-Б класу

№	Вид обдарованості	Середній коефіцієнт
1.	Загально-інтелектуальні здібності	3,6
2.	Академічні здібності	4,0
3.	Творчі здібності	4,3
4.	Лідерські якості	4,0
5.	Мистецькі нахили	4,3
6.	Спортивні здібності	5,0
7.	Духовний потенціал	4,3

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать, що значна частина учнів підліткового віку, які навчаються у сільській школі є обдарованими. Саме тому завданням сім'ї, школи, громадськості є створення умов для розвитку обдарованості сільської молоді. У системі такої роботи важлива роль належить соціальному педагогу, який за професійними обов'язками повинен здійснювати таку роботу. Зокрема, у Кваліфікаційній характеристиці соціального педагога зазначено, що організаційна функція полягає сприянні розкриттю здібностей, талантів, обдарувань вихованців через їх участь у науковій, технічній, художній творчості. У процесі організації соціально-педагогічної роботи необхідно враховувати наступні особливості сільської молоді [2-6]: демографічні, економічні, освітні, дозвіллеві, громадсько-політичні, ціннісно-орієнтаційні та здоров'язберігаючі.

Виходячи із означеної специфіки сільської молоді вважаємо за доцільне виокремити основні особливості соціально-педагогічної роботи із обдарованою молоддю, яка проживає у сільській місцевості:

1. *Діагностика обдарованості* – одна із найважливіших складових роботи із підлітками, які проживають у сільській місцевості. Для сільських дітей значно менші можливості виявити на ранніх етапах обдарованість через ряд як об'єктивних, так і суб'єктивних

чинників. По-перше, у сільській місцевості відсутній широкий спектр освітньо-дозвіллевих закладів, творчих клубів, центрів раннього розвитку, де б дитина з раннього віку могла б займатися із фаховими педагогами і проявляти свої обдарування. Хоча варто відзначити, що в окремих селах та невеликих населених пунктах ефективно працюють окремі клуби, центри, гуртки, які створюють можливість для раннього прояву обдарованостей у дітей. По-друге, у сільській місцевості більш виражена, в порівнянні із містом, нестача фахового кадрового забезпечення по роботі з обдарованими дітьми. По-третє, батьки у сільській місцевості, в силу зайнятості по господарству не завжди мають можливість та бажання залучати дітей до позашкільної творчої діяльності, де виявляються та розвиваються здібності підростаючого покоління. По-четверте, існує загальна проблема – як для міських, так і для сільських дітей у відсутності системи діагностики обдарованості учнівської молоді та нестачі ефективних, валідних методик.

2. Робота з батьками – наступний важливий напрям соціально-педагогічної роботи у сільській місцевості. Безперечно, що з батьками необхідно працювати і в міській місцевості, проте необхідно враховувати специфіку професійної зайнятості, матеріального забезпечення, побуту, освіти, дозвілля сімей з дітьми, які проживають у невеликих населених пунктах та в селі.

3. Створення бази даних обдарованих дітей із сільської місцевості дасть можливість залучати до різного рівня конкурсів, олімпіад, змагань, проєктів широкого кола талановитих дітей із сільської місцевості.

4. Застосування інформаційних технологій розкриває перед сільською молоддю широкі можливості для особистісного розвитку, нівелюючи у значній мірі кордони між селом та містом. Незважаючи на складне економічне становище селян, більшість сільських мешканців на сьогодні уже мають можливість працювати у глобальній мережі і використовувати її потенціал для самодіагностики, розвитку та самореалізації.

5. Методичне забезпечення та інформаційна підтримка педагогічного колективу загальноосвітніх навчальних закладів, клубів за інтересами, які займаються із обдарованими дітьми.

6. Вмотивування дітей із сільської місцевості до саморозвитку, високих досягнень.

Висновки і перспективи (Discussion). У процесі дослідження встановлено, що основними особливостями соціально-педагогічної роботи із обдарованою молоддю, яка проживає у сільській місцевості, є: діагностика обдарованості; робота з батьками; створення бази даних обдарованих дітей із сільської місцевості; застосування інформаційних технологій; методичне забезпечення та інформаційна підтримка педагогічного колективу загальноосвітніх навчальних закладів, клубів за інтересами, які займаються із обдарованими дітьми; вмотивування дітей до саморозвитку, високих досягнень.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні методики соціально-педагогічної роботи із обдарованою молоддю, яка проживає у сільській місцевості.

Список використаних джерел

1) Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

2) Сопівник І.В. Виховання моральної відповідальності сільської молоді: [монографія] / І.В. Сопівник. – К.: Видавництво «Логос», 2014. – 352 с.

3) Сопівник І.В. Теорія і практика виховання моральної відповідальності сільської молоді [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Сопівник Ірина Віталіївна ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Київ, 2014. - 40 с.

4) Вікторова Л. В. Професійна підготовка соціальних працівників / соціальних педагогів до професійної діяльності: колективна монографія / Л. В. Вікторова, Т. І. Ковальчук, О. Б. Кошук, С. О. Кубіцький, О. В. Лапа, П. Г. Лузан, О. В. Наконечна, О. М. Прохорчук, І. В. Сопівник, Р. В. Сопівник, Р. О. Тарасенко, Н. Т. Тверезовська. – К.: ЦП «Компринт», 2016. – 589 с.

5) Сопівник І. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до застосування елементів трудового виховання у сучасній школі / І. Сопівник, Ю. Юзефович // Науковий

вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2015. Вип. 220 – С. 166-172.

6) Сопівник І. В. Соціальний педагог як суб'єкт формування соціальної відповідальності сільської молоді / І.В.Сопівник // Біоресурси і природокористування. – 2013. – № 5–6. – Т. 5. – С. 165–171.

References

1) Honcharenko, S. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K.: Lybid, 376.

2) Sopivnyk, I.V. (2014) *Vykhovannia moralnoi vidpovidalnosti silskoi molodi*: [monohrafiia] [Education of moral responsibility of rural youth]. K.: Vydavnytstvo «Lohos», 352.

3. Sopivnyk, I.V. (2014) *Teoriia i praktyka vykhovannia moralnoi vidpovidalnosti silskoi molodi* [Theory and practice of education of the rural youth of moral responsibility] *Skhidnoukr. nats. un-t im. Volodymyra Dalia*. - Kyiv, 40 s.

4. Viktorova, L. V. Kovalchuk, T. I., Koshuk, O. B., Kubitskiy, S. O., Lapa, O. V., Luzan, P. H., Nakonechna, O. V., Prokhorchuk O. M., Sopivnyk, I. V., Sopivnyk, R. V., Tarasenko, R. O., Tverezovska, N. T. (2016). *Profesiyna pidgotovka sotsialnih pratsivnykiv / sotsialnih pedagogiv do profesiynoyi diyalnosti* [Professional preparation of social workers / social teachers to professional activity]. Kyiv, Komprint, 589.

5. Sopivnyk, I., Yuzefovych, Yu. (2015) *Profesiina pidhotovka maibutnykh sotsialnykh pedahohiv do zastosuvannia elementiv trudovoho vykhovannia u suchasni shkoli* [Professional training of future social workers to use labor education elements in the modern school] *Naukovi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy / Seriiia «Pedahohika, psykholohiia, filosofiiia»*, 220, 166-172.

6. Sopivnyk, I. V. (2013) *Sotsialnyi pedahoh yak subiekt formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti silskoi molodi* [Social teacher as the subject of the formation of the social responsibility of rural youth] *Bioresursy i pryrodokorystuvannia*, 5–6, 5, 165–171.

ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ С ОДАРЕННЫМИ ПОДРОСТКАМИ, ПРОЖИВАЮЩИМИ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ

И.В. Сопивник, О.С. Фещук

Аннотация. В статье раскрыты особенности социально-педагогической работы с одаренной молодежью, проживающей в сельской местности, в частности: диагностика одаренности; работа с родителями; создание базы данных одаренных детей из сельской местности; применения информационных технологий; методическое обеспечение и информационная поддержка педагогического коллектива учебных заведений, клубов по интересам, которые занимаются с одаренными детьми; мотивация детей к саморазвитию, высоких достижений. Представлены результаты диагностики видов одаренности учащихся школы, расположенной в сельской местности.

Ключевые слова: одаренность, одаренные дети, молодежь, сельская молодежь, диагностика одаренности, виды одаренности.

PECULIARITIES OF SOCIAL WORK WITH SUGGESTED ADOLESCENTS LIVING IN RURAL AREAS

I.V. Sopivnyk, O.S. Feshchuk

Abstract. The article reveals the features of social and pedagogical work with gifted youth living in rural areas, in particular: the diagnosis of giftedness; Work with parents; Creation of a database of gifted children from rural areas; Application of information technologies; Methodical support and information support of the teaching staff of educational institutions, clubs on interests, which deal with gifted children; Motivation of children to self-development, high achievements. The results of the diagnostics of the types of giftedness of pupils of a school located in a rural area are presented.

Keywords: giftedness, gifted children, youth, rural youth, diagnostics of giftedness, types of giftedness.